

TOPLUMSAL MODERNLEŞME, KENDİLİĞİNDENLİK VE ÖZERKLİK

ARSAN, C., ERGÖRÜN, İ.

ÖZET : Modernliğe geçiş durumundaki bir geleneksel toplumda daha modern-dolayısıyla daha ileri öğrenimli- insanların spontaneite ve özerklik bakımlarından da az davranışsal kısıtlanış göstermeleri beklenebilir. Babcock Sözcük Çağrışım Test'inde (BSÇT) uzun yanıt süresini spontaneitenin, özerkliğin ve girişimciliğin kısıtlanma göstergesi sayan yazarlar bu hipotezi Türkiye'de öğrenim düzeyleri farklı 3 grupta (herbirinde n=20) BSÇT ortalama yanıt sürelerini karşılaştırarak denemişlerdir. Ortalama yanıt süresi ilkokul öğrenimi grup için 4.75 ± 0.33 sn., orta öğrenimli grup için 3.52 ± 0.24 sn. ve yüksek öğrenimli grup için 2.25 ± 0.08 sn bulunmuştur.

ABSTRACT : Cevdet ARSAN, Dokuz Eylül University, Faculty of Medicine, Dept. of Psychiatry, İlhan ERGÖRÜN, Societal Modernization, Spontaneity And Autonomy.

In a modernizing traditional society the more modern (therefore more educated) people can be expected to show less restriction of their behavioral spontaneity and autonomy. Considering the prolongation of response time in Babcock Word Association test (BWAT) as indication of restriction of spontaneity, autonomy and initiative, authors checked this hypothesis by comparing the average response times of 3 groups (n=30 in each) who differed in educational level, in Turkey. The average response times were 4.75 ± 0.33 seconds for the group with primary school education, 3.52 ± 0.24 seconds for the group with secondary school education and 2.25 ± 0.08 for the group with university education.

Key Words : Societal modernization, spontaneity, autonomy.

Anahtar Sözcükler : Toplumsal modernleşme, kendiliğindenlik, özerklik.

Prof.Dr.Cevdet ARSAN, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı. İlhan ERGÖRÜN, Balıkesir Devlet Hastanesi.

Feodal düzende yaşayan insanın modern insana göre düşünce ve davranışlarının kısıtlı ya da sınırlı olduğu belirtilmiştir (1,5). Bu kısıtlılık, feodal insan üzerindeki birincil grup ilişkilerinin denetleyici-katledici (inhibe edici) niteliğinden olabileceği gibi feodal insanın özgürlüğe aşına olmamasından da ileri gelmiş olabilir. Feodal niteliklerle yüklü kapalı ekonomi düzeninden pazar ekonomisi özelliği gösteren bir modern toplum düzenine geçme çabasındaki ülkemizde toplumsal etkenlerin kişilik değişkenlerin etkilediği daha önce vurgulanmıştır (3,5). Geleneksillığe bağlı özelliklerin etkinliği tekrarlı olarak saptanmış ve modernleşmenin etkisi Rorschach testine ilişkin bazı boyutlarda gösterilmiştir (6-11) (*). Modernleşmenin boyutlarından biri daha ileri öğrenimdir (uzmanlaşma). Öğrenimin kısıtlanmayı ve/veya özgürlüğün kullanılmayışını azaltacağını varsaymaktayız. Bu tarih tezinin günümüz konumunda denenip sınınanabileceği kanısındayız.

GEREÇ VE YÖNTEM

Gereç

Denekler 20'şer kişilik üç gruptan oluşmaktadır. Her üç grup da aynı geniş kültürü paylaşan ve aynı iş ortamında çalışan bireylerden oluşmaktadır. Bütün bireyler Dokuz Eylül Üniv. Tıp F.de görevli bulunmaktadırlar. İnceleme 1985 yılında yürütülmüştür. Genel yaş ortalaması 25.9 dur. Grup I öğrenimi en alt düzeyde (ilkokul mezunu 10 erkek ve 10 kadın) olmaktadır. Yaş ortalaması 25.6 \pm 2.51 dir. Grup II, öğrenimi orta düzeyde (orta-lise dengi okul mezunu 20 kadın hemşire) olmaktadır. Yaş ortalaması 24.7 \pm 1.71 dir. Grup III, öğrenimi ileri düzeyde (10 erkek ve 10 kadın genç doktor) olmaktadır. Yaş ortalaması 27.5 \pm 1.81 dir. Bireyler rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Yöntem

Yöntem olarak Babcock Sözcük Çağrışım Testinde (BSCT) yanıt verilinceye kadar geçen sürelerin uzunluğu, kısıtlılık ve özgürlüğün kullanılmayışı olarak değerlendirilmiştir. BSCT bir projektif test oluşu nedeniyle bireye spontaneite, girişim, özerklik, özgürlük ve yaratıcılık olanakları verir ve bu olanakların kullanılmasını gerektirir. Yanıtın gecikmesi ve istenilen niteliğe uymaması, bu olanakların yeterince kullanılmadığını gösterir.

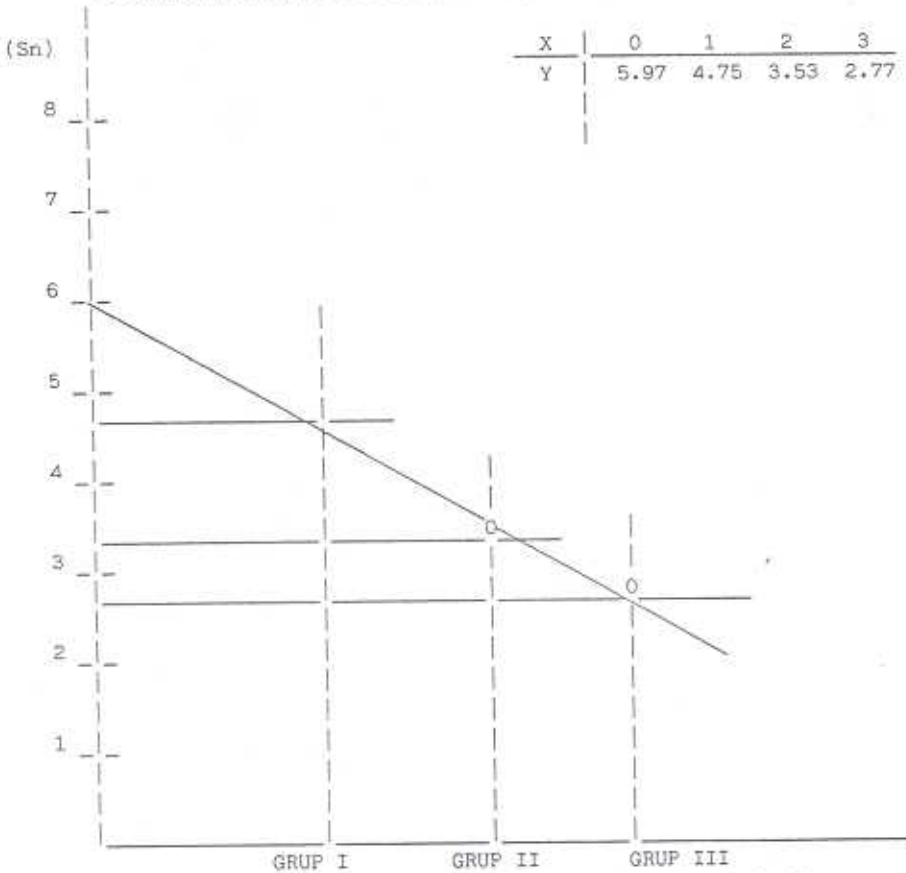
* Kıdemli yazarın incelemelerini (6-11) lise öğrencileri üzerinde yineleyen M. Üstüntürk'ün spontaneite şikkına alternatif olarak

BULGULAR

TABLO I. Denek Gruplarının Total Test Ortalama Tepki Süresi Dağılımı.

	Ort. Süre (sn)	Sx	n	F	P
GRUP I	4.75	0.33	20		
GRUP II	3.52	0.24	20	17.3	$\angle 0.05$
GRUP III	2.25	0.08	20		

Tablo I'de görüldüğü üzere birinci grubun total test (tüm kelimeler) ortalama tepki süresi 4.75 sn, ikinci grubun 3.52 sn ve üçüncü grubun ise 2.25 sn'dir ($\angle 0.05$).

Şekil 1 : Denek Grupları ve Ortalama Tepki Süresinin Regresyon Trendi

Öğrenim düzeyi ile tepki süresi arasındaki Korelasyon Katsayısı ($r = -0.65$ $p < 0.01$) bulunmuş ve bulunan değerın önemlilik testi yapılmıştır ($p < 0.01$, $t = 6.5$).

Ayrıca, $Y = ayx + byxX$ ile Regresyon doğrusu çizilmiş ve doğrusallıktan ayrılış önem kontrolü yapılmıştır ($Y = a + bx = 5.97 - 122x$ ve $p < 0.05$, $F = 1.39$).

TARTIŞMA

Tablo I'de görüldüğü üzere, öğrenim süresi artışı ile ortalama tepki süresi arasında ters bir orantı bulunmaktadır. Yani öğrenim düzeyinin artmasıyla tepki süresinin kısaldığı görülmektedir. Anlaşılmaktadır ki öğrenim daha erken bir yanıtı yol açmaktadır. İleri öğrenimli grubun, öğrenim dışında başka bağımsız değişken nitelikleri bulunsa bile bu değişkenleri izole etmek eğer bütünüyle olanaksız değilse oldukça olanaksızdır. Aslında bizim bağımsız değişken olarak kastettiğimiz modernlik ya da çağdaşlıktır. Yüksek öğrenimli grup daha yüksek oranda kentsel kökenli olmuş olabilir ki kentellik de bir modernlik göstergesidir. Son çözümlemede modernlik erken spontaneite, girişim ve özerklik arasında pozitif bir korelasyon bulunduğunu kanıtlanmış sayabiliriz. Bu bulgular daha önce Roschach'a ilişkin bazı değişkenler üzerinde gösterilenlere paraleldir (7-10). Bu sonuçların başka yöntemlerle tekrar doğrulanması uygun olabilir.

SONUÇLAR

Davranışlarda kısıtlanmanın azalmasında öğrenimin niceliği kadar niteliği de rol oynuyor olabilir. Hangi tür öğrenimin ruhsal kısıtlanmayı daha etkin olarak azalttığı önemli bir araştırma alanıdır. Yoksa kısıtlanmayı azaltan öğrenimden daha çok eşlik eden diğer etkenler midir? Aynı öğrenime sahip kimseler arasında bu açıdan olan farkların başka araştırmalarla değerlendirilmesi gerekli görüldüğünden öteki değişkenleri ele alan bir araştırma Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimi gören bir öğrenciye kıdemli yazar tarafından tez konusu olarak verilmiştir.

Bu elimizdeki incelemede verilen ortalama değerler, spontaneite ve bağımsızlık gerektiren görevler için bireysel normları saptamış olmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Cooley, C.H.: Primary groups.: Hare, AP., Borgotta, EF ve Bales, RT eds. Small groups, New York, A. Knopf, 1955, s. 15-20.

2. Fromm, E.: Fear of freedom (Escape from freedom). London, Routledge and Kegan Paul, 1960, s. 7-18, 33-38.
3. Lerner, D.: The passing of the traditional society. New York, Free Press, 1965, s. 43-445.
4. Arsan, C.: Türk kültürü ve kişiliği üzerine bir tartışma. V. milli nöro-psikiyatri kongresi (1969) Tutanak ve serbest bildirimler'de İzmir, Ege Üniv. Matbaası, 1970, 619-641.
5. Arsan, C.: Toplumsal Modernleşmenin davranışlarda kısıtlanmaya etkisi. Dirim 1972; 47: 1-8.
6. Örnek, T., Arsan, C.: Tıp öğrencilerinin otorite figürü karşısında spontaneite gösteren özellikleri. Nöropsikiyatri Arşivi Özel Kongre ilavesi 1968; 5:78-79.
7. Arsan, C.: İnsan karakterinde üreticilik nedeni olarak toplumsal modernleşme. Tıp Dünyası 1972; 47:1-6.
8. Arsan, C.: Toplumsal modernleşmenin davranışlarda kısıtlanmaya etkisi. Dirim 1972; 8:442-445.
9. Arsan, C.: Modernleşmenin spontaneiteye etkisi. Türk Tıp Akademisi Mecmuası 1973; 8:442-445.
10. Arsan, C.: Toplumsal modernleşmenin kişilerde yaratıcılığa etkisi. Dirim 1974; 49:99-103.
11. Arsan, C. ve ark.: Modernleşme ile üniversite öğrencilerinin otorite figürü karşısında spontaneite gösterme özelliklerinin değişimi. XII. Ulusal psikiyatri ve nörolojik bilimler kongresi çalışmaları'da İstanbul, Bozok Matbaası, s.449-502.
12. Üstüntürk, M.: Ruh sağlığı öğelerinden otonomiye belirleyen etmenler (Basılmamış yüksek lisans tezi). DEÜ Sağlık B. Enstitüsü, 1985.